

Ion D. SÎRBU
Jurnalul unui jurnalist
fără jurnal
••
roman politic

Ediție adăugită cu *Jurnalul 1952-1953*
și alte fragmente memorialistice

Ediție îngrijită, note, notă asupra ediției, referințe critice
și indice de nume de Toma Velici

Prefață de Dan C. Mihăilescu

Notă biobibliografică de Antonio Patraș și Toma Velici

Cuprins

<i>Prefață. Cum a devenit colina lui Iov pridvorul Qoheletului</i> (Dan C. Mihăilescu)	5
<i>Notă asupra ediției</i> (Toma Velici)	25
<i>Notă biobibliografică</i> (Antonio Patraș și Toma Velici)	35
Jurnalul 1952-1953	61
Jurnalul unui jurnalist fără jurnal	189
Cuvânt înainte	191
Iarna unu 1983-1984	195
Iarna doi 1984-1985	281
Iarna trei 1985-1986	397

*

„Apărându-ne de Religie“ – îmi spune Tutilă –, „combătând-o cu toate mijloacele științifice și politice ale ateismului nostru de stat, într-o bună zi, ne-am pomenit că suntem preoții unei noi biserici, cu o nouă evanghelie, liturghie, cler, că oficiem slujbe ortodoxe (credem noi), avem eretici (reacționari, revizioniști), practicăm spovedania (autocritica), avem sfinți, martiri, război religios, misionari în Lumea a Treia, pregătim o cruciadă internațională de salvare a lumii...“.

Numai mântuire și Dumnezeu nu avem. Și dragoste.

Dar încă nu e târziu: totul e gata pentru o nouă minune sau o nouă reformă a revoluțiilor de până acum...

*

Mai putem să numim Idei acele concepte sau lozinci care îți cer să mori pentru ele?

Sergiu îmi atrăsese atenția asupra faptului că aproape toate „ideile“ tipic europene s-au impus, mai devreme sau mai târziu, cu măciuca, sabia, pistolul, tancul. Dreptul roman, creștinismul, Revoluția Franceză, fascismul, comunismul etc., toate au fost idei înarmate până în dinți.

Între marile frici medievale, la noi exista și frica de predicatori. „Aduc boli, nenorociri, strică holdele, otrăvesc apele, fac să piară vitele!“

Nu am călătorit, nu am ieșit la mare (decât foarte târziu), nu am avut norocul de a fi ocupați de către un popor măcar ca austriecii de civilizați, nu am trecut prin febra Reformei, am lăsat pe seama streinilor comerțul și meșteșugurile, nobilimea noastră a fost streină și retrogradă etc. La toate aceste neajunsuri geopolitice se adaugă și nepregătirea noastră teologică, indiferența față de dialectica discuțiilor religioase, toleranța leneșă și hedonistă față de toate celelalte religii din jur... Nu cumva aceste lipsuri ar sta și la baza pasivismului inert, a superficialității aproape revoltătoare cu care manevrăm și ne lăsăm manevrați politic și ideologic?

*

Tot despre Idei:

– țărănimea noastră (arsă și cu ciorbă, și cu iaurt, pățită și hiperprudentă) foarte greu ar putea să se mai prefacă cum că ar adera la vreo nouă idee,

– proletariatul (cât mai este, cât a mai rămas, fiindcă muncitorimea e o masă, proletariatul a fost o conștiință) cred că ar mai putea să moară pentru o idee cu adevărat adevărată,

– dar numai intelectualul (de un anume tip) poate să ucidă, nu numai alți oameni, ci, mai ales, *alte idei*.

*

Bieții cai. Mă înfioară și astăzi (de la Stalingradul meu¹ au trecut peste 40 de ani) simbolica singurătate a cailor după bătălie: pășteau liniștiți, sublim indiferenți față de cine a învins sau a fost învins în bătălia la care, neîntrebați, au luat totuși parte.

Îmi aduc aminte de o cronică munteană, pare-mi-se, cantică. Niște ostași valahi, reîntorși dintr-o bătălie în Ardeal (unde s-au războit „între cositul întâi și cel de-al doilea”), fiind întrebați de un călător strein dacă au învins sau nu, au răspuns: „Asta nu e treaba noastră: noi ne-am bătut numai...”.

*

Ultima sentință, cea mai grea: „S-a zis cu noi!”.

Mai rea, mai definitivă decât moartea. „S-a zis!” e fără de recurs, fără întoarcere. „Mort de foame”, „mort de beat”, „palid ca moartea” etc. folosesc „moartea” ca un simplu auxiliar al unor rele mult mai mari.

1. Este vorba de prezența sa pe Frontul de Est, în calitate de combatant, cu gradul de sergent, comandant de tun anticar, ajuns până la Stalingrad.

Dar cu *dixi* nu e glumă: „S-a zis cu mine!“ – asta înseamnă că Soarta și-a spus ultimul cuvânt.

*

Procesul de osificare (în severitate, distanțare, spirit de castă, schizoidie fizică și metafizică) a nomenclaturii noastre are loc paralel – prin antiteză, dar și prin asimilare – cu un alt proces, cel de latronizare¹ obligatorie a foștilor țărani.

Pe stăpân îl întărește lașitatea slugii, mai ales când simte că pe la spate au loc o prefăcătorie și o tragere pe sfoară. Între disprețul șefului și umilința șireată, țăfnoasă și calculată a celui lovit și călcat în picioare începe o diabolică cursă a răbdării: care va crăpa primul? Țăranul, din cauza îngâmării și cruzimii „campanizărilor“ continue, sau sluga ajunsă la limita de jos a exploatarei?

Tacitus exclamă: „Niciodată n-au existat sclavi mai buni și nici stăpâni mai răi!“.

În orice caz, acum știm: sluga creează tiranii din clipa în care strigă în cor: „Trăiască cel mai bun dintre noi!“ – și îi distruge în rate, orbindu-i, asurzindu-i, înnebunindu-i, făcându-i să se creadă zei sau, mai rău, genii nemuritoare și veșnice.

*

La toate temerile mele că „războiul nostru de 30 de ani s-a terminat cu *remiză* sau *pat*“ (în sensul că nici orașul și nici satul nu au ieșit învingătoare), Moșul îmi răspunde calm:

„Acum 30 de ani se dădeau *ucaze* din Kremlin, acum 20 de ani se striga din Capitală, acum zece ani eram duși cu forța la o consfătuire la Băilești. De vreo trei ani vin primarul, secretarul și veterinarul la poarta mea și mă roagă în lacrimi, mă imploră să-mi refac șura, să-mi procur cai, să cresc porci, să accept doi viței și măcar zece oi... Atunci, mă întreb: cine a câștigat acest război, nedeclarat de 30 de ani, între agricultură

1. Derivat de la substantivul latin *latro*, *latronis* = bandit, hoț, pungaș.

și industrie, între sat și oraș, între mine și Kremlin? Nimeni, ți-o spun eu. De acum începe o lungă cursă a foametei și a răbdării – și, în această cursă, țărani sunt maratonisti milenari. Limba și-o vor scoate orășenii, fiindcă vor fi siliți să trăiască de pe o zi pe alta, de pe o «linie» pe alta...“.

*

Pe vremea lui Constantin Mavrocordat (1746-1749) – citesc în Pompiliu Eliade – a avut loc un fel de dezrobire a țăranilor.

A fost cea mai cumplită „eliberare“: *din robi au devenit contribuabili*.

Iată câteva din dările tipic fanariote: văcărit, deseatină, căminărit, fumărit, gardărit, soponărit, cântărit, spendonia etc...

De un singur lucru au fost totuși scutiți: de lauda și cântarea stării de *rumânie*¹.

*

Războiul de Treizeci de Ani, zice Schiller, s-a terminat abia când țăranii au înțeles că șefii, armatele, popii și soldații, cu toții, trăiesc de fapt de pe urma lor: au început să producă puțin și să ascundă cât mai mult. Jafurile s-au întetit, disperarea, foamea, molimele fizice și morale au pus capăt războiului.

Țăranii au câștigat toate războaiele, fiindcă, pierzând absolut totul, puteau totuși să renască din propria cenușă.

Mă îngrozește (la televizor) când văd țărani (foști țărani) privind total indiferenți un munte de cereale putrezite în ploaie sau cadavrele a cincizeci de viței morți de foame sau frig.

1. Într-o formă și un conținut aproape identice, exceptând ultimul paragraf, însemnarea se găsește în manuscris, vol. 1, f. 136, pe a cărui margine din stânga Ion D. Sîrbu a scris cu pixul: „Notă: Parcă această notă am mai transcris-o o dată. Nu sunt sigur“. Textul nu a fost inclus în ediția *princeps*, fiind tăiat, în dactilogramă, probabil de redacție, cu o linie în diagonală, de la stânga la dreapta.

Indiferența asta, mortală și mortifiantă, față de vite și roadele pământului mi se pare sinonimă cu moartea, cu sfârșitul lumii noastre.

*

Vechii români aveau două nume, afirmă H. Stahl: unul creștin și altul păgân. Pentru orice eventualitate.

Noi, românii de azi – constată Mefisto, eroul meu lucid din romanul *Lupul și Catedrala* –, avem două conștiințe: una istorică și alta politică. Tot pentru orice eventualitate.

*

Scrie în Coran: „Dacă vrei să scapi de un dușman al tău, ajunge să scrii pe cel mai înalt zid al cetății: «*Acela* este cel mai cinstit, mai viteaz și mai bun dintre noi...».

Apoi poți să-ți încrucișezi brațele, așteptând în liniște.

Nu peste mult, vei vedea dricul aceluia trecând prin fața casei tale“.

*

Stau de vorbă cu un istoric bătrân din acest oraș bizar, Craiova-Isarlîk.

„Politica acestui târg a fost totdeauna *să scape de istorie*. Să nu vină turcii, să plece austriecii, să nu treacă și să rămână rușii. Nu am dorit să avem personalități aici (le-am expediat la București, Istanbul, Ardeal), nu ținem la monumente, documente, instituții importante... Am evitat să păstrăm tot ce nu se uită și ce ne fixează sau ne atrage în furtunile streine. Tăierea capetelor, exportul de deștepți și vanitoși, cultivarea uitării («orice minune la noi ține trei zile»), toate formele de trișare și boicot al istoriei le-am cultivat și le-am perfecționat. Ne-am format în așa fel (firea și moravurile), încât oricui – care ar veni la noi și ar dori să rămână – să-i treacă repede această

poftă și să o șteargă cât mai curând. (Actorul Ion Anestin¹ îl tot invita pe Caragiale să vină la Craiova. Acesta promitea, dar nu venea. Se zice că i-ar fi răspuns într-o bună zi: «Frate tizule, la Craiova nu se vine, din Craiova *se fuge!*».)

Austriecii, după 18 ani de fantastice eforturi de a organiza Oltenia, au plecat sperați, înnebuniți². Au fost fericiți când turcii ne-au primit înapoi!“

*

Chiar și Cuvântul, Logosul, a devenit materie primă. Chi-miștii lucrează acum, în laboratoarele lor, la transformarea vorbelor în petrol, fier, aur...

Și asta fiindcă reversul medaliei nu a avut loc. Cât timp am tot săpat după petrol, fier, aur – nu ne-am ales decât cu vorbe, cifre și iar vorbe.

*

Auxina, un hormon al plantelor, care are proprietatea de a le face să se îndoie și să se plece spre pământ. Se pare că auxina asta se găsește într-o cantitate mai mare în porumb. De altfel, evoluția acestei plante, din primăvară până în toamnă, nu este decât o graduală îndoire și aplecare spre pământ a frunzelor, coceanului, smocului din vârf...

Soldaților li se dă pâine, pușcăriașii mănâncă exclusiv mămăligă sau turtoi. Spaniolii mâncau pâine, aztecii, indigenii, se hrăneau cu porumb. Poate că blândețea răbdătoare și resemnată a țăranilor nu e consecința vreunei eredități morale sau rasiale, ci pur și simplu efectul consumului exclusiv de... auxină.

Citesc cum țăranii noștri au trecut de la mei și grâu la cucuruz, fiindcă pe acesta îl mâncau și porcii. Porcii fiind

1. Ion Anestin (1847-1919), actor, important interpret al personajelor din comediile lui I.L. Caragiale. A jucat pe scenele teatrelor naționale din Craiova și, după 1888, din București.

2. Trimitere la ocupația austriacă a Olteniei (1718-1739).

disprețuiți religios de turci, era normal să disprețuiască și porumbul, acest grâu porcesc. Din care nu cereau... cotă. *Ergo*, mămăliga noastră auxinică este o invenție economică, șmecherească, *in extremis*.

*

În fața numeroșilor noștri invadatori, îmi explică Limpi, am pus la punct așa-zisa „tactică a terenurilor pârjolate“.

Schimbându-se vremurile, schimbându-se și năvălitorii – cred că acum se pune la punct, într-un secol sau două, o altă tactică: mai teribilă, mai subtilă, dar și mai groaznică. Cea a sufletelor arse, pârjolate. Dușmanul (care a venit sau care va mai apărea) nu va mai găsi nicio inimă (care să creadă), niciun caracter (care să se încreadă), nicio minte (care să poată fi crezută). Nu va mai găsi un colaborator cinstit, de încredere.

Tactica asta a sufletelor arse sau pârjolate este sinonimă cu moartea, cu dispariția noastră totală. A noastră și a dușmanului nostru de moarte.

*

Unele animale – de pildă, oposumul – sunt atât de sperioase, încât, atunci când li se face frică, înțepenesc și chiar... mor. În zoologie este cunoscută starea asta bizară de cata-tonie, catalepsie, *thanatosis*, *akinesis*, *action-inhibition* etc., cu un cuvânt, *hypnosis*, prin care, uneori, se evită pericolul sau moartea. („Cu frica pe frică... călcând“, ar zice noul psalmist.)

Cred că și colectivele instituționale (biserica, parlamentul, partidul), când sunt speriate sau suprasolicitate, cunosc asemenea stări de paralizie.

Poate că și unele popoare – în unele dramatice momente istorice. Fiindcă apare evidentă legătura și chiar înrudirea între *hypnosis*-ul supușilor și paranoia unor șefi de state severe.

Din catatonie se mai revine; din paranoia, niciodată.

Ion D. SÎRBU
Jurnalul unui jurnalist
fără jurnal
•
glosse

Ediție adăugită cu *Jurnalul 1952-1953*
și alte fragmente memorialistice

Ediție îngrijită, note, notă asupra ediției, referințe critice
și indice de nume de Toma Velici

Prefață de Dan C. Mihăilescu

Notă biobibliografică de Antonio Patraș și Toma Velici

Cuprins

A patra iarnă (1986-1987)	5
Ultima iarnă... ..	151
Iarna (1988-89)	309

Addenda

„Doresc să fiu la înălțimea vieții mele“	429
De pe patul de spital.....	454
„Povestea bieteii mele vieți“ (7 iunie 1989)	479
<i>Referințe critice</i>	509
<i>Indice de nume</i>	529